

دولت‌ها ترسناک‌ترند یا ویروس‌ها؟

چند روز پیش، رسانه‌های چینی اعلام کردند دولت این کشور بالاخره توانسته بیمار صفر ویروس کرونا (یعنی نخستین کسی که به ویروس مبتلا شده) را پیدا کند. مردی ۵۵ ساله که در تاریخ ۱۷ نوامبر ۲۰۱۹ (یعنی ۲۶ آبان ۱۳۹۸) به بیمارستان مراجعه کرده است. دولت چین بیش از دو ماه بعد پذیرفت که چنین ویروسی در این کشور شیوع پیدا کرده است.

دولت‌ها ترسناک‌ترند یا ویروس‌ها؟

شبکه جامعه‌شناسی علامه March 21, 2020

به قلم حسام حسینزاده

اول.

چند روز پیش، رسانه‌های چینی اعلام کردند دولت این کشور بالاخره توانسته بیمار صفر ویروس کرونا (یعنی نخستین کسی که به ویروس مبتلا شده) را پیدا کند. مردی ۵۵ ساله که در تاریخ ۱۷ نوامبر ۲۰۱۹ (یعنی ۲۶ آبان ۱۳۹۸) به بیمارستان مراجعه کرده است. دولت چین بیش از دو ماه بعد پذیرفت که چنین ویروسی در این کشور شیوع پیدا کرده است. در فاصله این دو ماه، ده‌ها هزار نفر می‌توانستند به این ویروس مبتلا شوند و همچنین ویروس می‌توانست به ده‌ها کشور دیگر نیز منتقل شود. هیچ‌یک از ما نمی‌دانیم و نمی‌توانیم بدانیم در آن دو ماه واقعاً چه اتفاقی افتاده است. اما آیا دولت چین از این ماجرا بی‌اطلاع بوده؟ قطعاً نه! آن‌ها در طول روزهای نخست شیوع بیماری، ده‌ها شهر، خبرنگار و فعال اجتماعی چینی را به اتهام تشویش‌آلودگی اذهان عمومی یا نشر اکاذیب تحت فشار گذاشتند، بازداشت کردند و از آنان تعهد گرفتند تا دهانشان را بسته نگه دارند. در این بین، دست کم از سرنوشت دو تن از این فعالان رسانه‌ای، یعنی فنگ بین (تاجر اهل ووهان) و چن کیوشی (وکیل و فعال حقوق بشر) اطلاعی در دست نیست. فعالان اجتماعی چین معتقدند دولت این کشور درباره‌ی اطلاعات مربوط به ویروس کرونا دست به پنهان‌کاری گسترده زده است.

دوم.

اما آیا این فقط وضع دولت چین است؟ معلوم است که نه! دست کم در سه مورد ایتالیا، آمریکا و ایران می‌توان با قاطعیت گفت دولت‌ها و سیاست‌مداران عملکردی فاجعه‌بار داشته‌اند. در ایتالیا، درگیری و اختلاف نظر دو حزب اصلی حاکم بر فضای سیاسی کشور باعث شد قرنطینه و تعطیلی شهرها چندین روز به تأخیر بیافتد و بیماری سرعتی مهارناشدنی و تبعاتی مرگ‌بارتر بیابد. در آمریکا هم که دیوانه‌بزرگ حتی قبول نمی‌کرد آزمایش کرونا بدهد. تا چندین روز معتقد بود سالانه ۵۰، ۶۰ هزار آمریکایی بر اثر آنفولانزا می‌میرند و تلویحاً می‌گفت حالا ۵۰، ۶۰ هزار نفر دیگر هم روش! تحلیل‌گران حوزه سلامت در آمریکا معتقدند دولت با عملکرد عجیبش همه‌آنچه دستاورد نظام سلامت مدرن در این کشور بوده را بر باد داده (یعنی نتوانسته از بالقوگی‌های نظام سلامت بهره‌برد) و مردم را در شرایط یک قرن پیش قرار داده است. در ایران هم که دیگر نیازی به توضیح نیست. همه چیز درباره‌ی عملکرد دولت و اختلاف نظر جناح‌های سیاسی روشن است. فقط جالب آنکه بنا بر گزارش رسانه‌های رسمی، تاکنون دست کم ۱۰ نفر هم در ایران به اتهام تشویش‌آلودگی عمومی و نشر اکاذیب بازداشت شده‌اند.

سوم.

حتماً در این روزها چیزهایی درباره‌ی مقاله‌ی *Nature* که در نوامبر ۲۰۱۵ منتشر شده شنیده‌اید. این مقاله، حاصل کار گروهی از دانشگاه‌های هاروارد، کارولینای شمالی و انستیتوی ویروس‌شناسی ووهان است. این محققان در آن سال با ترکیب و دست‌کاری ویروس‌های کرونای خفاش، مرس و سارس، نسل جدیدی از ویروس‌های کرونا را کشت کردند که در مقابل درمان مقاوم بود، شدیداً تهاجمی عمل می‌کرد و تبعاتش برای بدن میزبان تا حد زیادی شبیه به کووید ۱۹ بود. البته ناگفته نماند تبعات اعضای خانواده‌ی ویروس‌های کرونا برای بدن میزبان شباهت‌های زیادی به یکدیگر دارند. کسی نمی‌تواند به طور قطعی بگوید، شیوع این ویروس از شهری که انستیتوی ویروس‌شناسی‌اش چهار سال پیش درگیر چنین پروژه‌ای بوده، شکلی از بیوتروریسم است یا نه. اینکه محققان آن پروژه در همان زمان می‌دانستند شاید در حال آماده‌سازی یک سلاح کشتار جمعی باشند هم ادعایی احمقانه است. اگر این طور بود، هرگز نتایج پژوهششان را منتشر نمی‌کردند. اما پرواضح است که کارفرمای چنین پروژه‌هایی در همه‌جای دنیا (حتی ایران) یا دولت و نهادهای وابسته به آن (نهادهای نظامی و امنیتی) هستند یا ابرشرکت‌ها. آن‌ها می‌توانند مستقل و بدون هماهنگی با پژوهشگران اصلی، هر بهره‌ای که بخواهند از نتایج این پژوهش‌ها ببرند. البته انگیزه‌ی اصلی دولت‌ها و ابرشرکت‌ها چیزی نیست جز کسب سود اقتصادی بیشتر. همین هواپیمایی‌ماهان را در ایران ببینید که تازه ابرشرکت در معنای واقعی‌اش هم نیست و در سطح بین‌المللی یک خرده‌پا حساب می‌شود، اما می‌تواند بی‌اعتنا نسبت به هرچه دستور و آیین‌نامه و دولت و ملت است، پروازهایش به چین را ادامه دهد. ردپای نمونه‌های واقعی این شرکت‌ها را اما در صحن سازمان ملل هم می‌توان دید، شرکت‌های زیادی همچون نستله (که تحت رسوایی‌اش با کوفی عنان از نام افتاد) رأی دولت‌ها را در سازمان ملل کیلویی می‌خرند. ساده‌ترین ایده‌ای که می‌تواند پشت بیوتروریستی بودن این ویروس وجود داشته باشد (اگر چنین ایده‌ای را بپذیریم) همین است که اقتصادهای بزرگ دنیا (به‌طور مشخص چین و آمریکا) در روزهای اول کمی ضرر می‌کنند و البته همزمان در سطح داخلی سودهایی نصب دولت‌هایشان می‌شود اما وقتی بتوانند بحران را کنترل کنند با منتقل شدن ویروس به سایر نقاط جهان و بحرانی شدن شرایط کشورهای دیگر، آن‌ها و ابرشرکت‌های هم‌بیمانشان فرصتی عالی برای به جیب زدن میلیاردها دلار سود اقتصادی خواهند داشت.

چهارم.

جورجو آگامبن، حدود سه هفته پیش در یادداشت کوتاهی با عنوان «وضعیت استثنائی برآمده از اضطراری برانگیخته نشده» که درباره‌ی نسبت دولت‌های امنیتی و ویروس کرونا بود، نوشت: «به محض آنکه تروریسم در مقام توجیهی برای اعمال اقدامات استثنائی به ته رسید، ابداع و اختراع یک اپیدمی می‌توانست بهانه‌ای برای گسترش چنین

اقداماتی ورای هر حد و حدودی باشد. «واقعیت این است که دولت های امنیتی که امروزه سرتاسر دنیا را در چنگال خود دارند، از وضعیت کنونی لذت می برند. این وضعیت برای آن ها مانوری است تا اطمینان یابند می توانند تا بیشترین حد ممکن شهروندانشان را کنترل کنند. در همین ایران خودمان، وزارت بهداشت و درمان، پایش ملی خودش را از کسانی آغاز کرد که سابقه بیماری های زمینه ای داشتند. یعنی چه؟ یعنی تلفن منزلتان زنگ می خورد و از شما پرسیده می شود که ریه تان مشکل دارد یا سیستم ایمنی تان نقص دارد، درست است؟ شما هم با کمال تعجب می گویید بله درست است! سپس درباره وضعیت کنونی تان چند سؤال می پرسند، اگر علائم مشکوک داشته باشید، از شما می خواهند با در دست داشتن کارت ملی سریعاً به آدرس مرکز درمانی ای که آنان خواهند داد، مراجعه کنید. به آنجا هم که مراجعه کنید، عده ای انتظارتان را می کشند و می دانند که شما چه کسی هستید، کدام مشکل زمینه ای و چه علائمی را دارید. اگر علائم مشکوک هم نداشته باشید، تأکید می شود که تحت هیچ شرایطی خانه را ترک نکنید. این فرایند را از آنجا با چنین جزئیاتی می دانم که با چند نفر از آشنایانم تماس گرفته شده است. در همین چند روز بیش از ۵۰ هزار نفر به این شیوه به مراکز درمانی فراخوانده شده اند. شاید در نگاه اول حتی خوشحال کننده هم باشد اما واقعیتی هولناک در پس آن وجود دارد: دولت حتی از ریه های ما هم خبر دارد! البته این فقط نمونه ای دم دستی از آن است و عجیب نیست که دولت به داده های پزشکی ثبت شده ما در بیمارستان ها و فرم های اداری به شکل یکپارچه دسترسی داشته باشد. نمونه های عالی ترش را می توانید در چین ببینید که یکی از دولت های امنیتی پیشگام در دنیا محسوب می شود.

پنجم.

بحران ویروس کرونا دیر یا زود فروکش می کند. اما باید به این بیندیشیم که به راستی آیا چیزی ترسناک تر از کرونا در دنیا وجود ندارد که بتواند با سرعت و دقتی فراتر از آن ما را مغلوب خود کند؟ اندیشیدن به این پرسش احتمالاً آن قدر هراس آور خواهد بود که تلاش می کنیم نادیده اش بگیریم و به زندگی مان ادامه دهیم. همه توان ما انسان ها در «جمع» است، در «جامعه» ای که می سازیم و امروز به لطف دولت ها و بازوهای رسانه ای و تجاری شان چیزی از آن باقی نمانده مگر بازنمایی ای مضحک. فنگ بین در آخرین ویدئویی که پیش از ناپدیدشدنش منتشر کرد و 13 ثانیه بیشتر نبود، خطاب به مردم چین گفت: «مردم قیام کنید! قدرت دولت را به مردم بازگردانید!» حالا شاید ساده تر بتوانیم بفهمیم چرا او ناپدید شده است و دیگر نباید جایی آن بیرون، روی کره زمین و میان ما «مردم» حضور داشته باشد.